Nr 203.

Av herrar **Johansson** i Sollefteå och **Vennerström**, *om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning m. m. i fråga om vissa missförhållanden inom cellulosaindustrien.*

Inom cellulosaindustrien pågår som bekant arbetet i mycket stor utsträckning även under söndagsdygnet. Arbetarna påstå dock, att söndagsdriften utan någon teknisk olägenhet helt och hållet kan undvikas. Vid samtal med en del fackmän på detta område vitsordas även detta. Man framhåller dock, att vid *sulfit*fabrikerna själva kokningen av massan kräver ganska lång tid, och skulle driften ligga nere hela söndagsdygnet skulle detta innebära en avsevärd minskad produktion dygnet närmast före eller efter söndagsdygnet. Därför brukar i regel ångpannor och kokningen vara i verksamhet dygnet om även där söndagsarbetet i andra avdelningar inom fabriken helt eller delvis är inställt. Vad man härigenom i kokningen får på lager gör att en ökad produktion vinnes. Man framhåller sålunda från fackmannahåll, att om fullständig söndagsvila utan några olägenheter skall kunna införas, måste man redan då fabriken bygges inrikta sig härför genom att insätta ett tillräckligt antal och i storlek anpassade kokare, varmed man under veckans lopp hinner utföra den kokning som behöves för att utan väntan hinna »mata» maskinerna för massans fullbordande.

Vid *sulfat*fabrikerna är förhållandet enahanda, ehuru olägenheterna för helt avbrott med arbetet äro mindre, beroende på att kokningen ej kräver så lång tid. Vid en fabrik, där man kör med det för detta fack mångomtalade 13:de skiftet, lämnas i allmänhet ett eller flera kok innestående i kokarna, som blåsas påföljande skift. Under en stagnation i 12 timmar går detta för sig, men under ett helt dygn anse fackmän att detta tillvägagångssätt blir oekonomiskt. De framhålla också, att detta även är förhållandet vid sodahusets smältugnar. Men en i modern stil

byggd fabrik, där man redan från början slagit fast, att söndagsvila *skall råda,* måste vara tilltagen i lämpliga proportioner och den ena avdelningen så anpassad till den andra, att driften kan forceras utan att söndagen tages till hjälp.

Vid dessa fabriker förekommer ofta reparationsarbete, som måste utföras under söndagarna. Men vid en fabrik, som är byggd med beräkning att söndagsarbetet skall undvikas, kan arbetsledningen med litet god vilja låta de flesta reparationsarbeten utföras under veckans lopp utan några avsevärda hinder för driften. I detta avseende ligger en stor förtjänst i den elektriska kraften, om anläggningen för övrigt är byggd så att en maskin eller delar av en hel avdelning kan stå en eller flera timmar utan att något hinder uppstår.

Arbetarna å de äldsta byggda fabrikerna anse, att även där kan söndagsdriften utan olägenhet undvikas. De anse, att det endast är det rena profitbegäret som gör, att fabrikerna även skola gå under söndagsdygnet. Då som bekant denna industri särskilt under de senaste åren varit för aktieägarne en av de mest inkomstbringande, måste detta omdöme vara riktigt, och då därtill kommer att även driftingenjörer erkänna, att driften *kan* undvikas under söndagsdygnet, måste det sunda förnuftet härvidlag ge arbetarna rätt. En ingenjör för en sulfatfabrik yttrade vid ett tillfälle på tal om denna sak följande: »En fabrik, som inte bär sig utan att taga söndagen till hjälp för driften, den bör läggas i andra händer». Emellertid har bolagsledningen i de flesta fall ordnat det så, att driftingenjörernas årsinkomster äro beroende av, att produktionen forceras i största möjliga utsträckning. Detta gör att de personligen ha intresse av, att driften går utan nämnvärda avbrott.

En annan olägenhet är den, att om man inom facket har att bedöma t. ex. en driftingenjörs kompetens och skicklighet, sker det vanligen med beräkning av fabrikens storlek och årstillverkning. Om fabriken drives ett 40- eller 50-tal skift mera pr år, låtsas man ej höra. Detta gör naturligtvis, att en fabrik som lämnar fullständig söndagsvila ej får mera än högst 300 driftdagar pr år, under det att andra, som taga söndagen till hjälp, komma upp till nära lika många som året har dagar.

En lagstiftning, som förbjuder söndagsdriften, skulle, tro vi, hälsas med tillfredsställelse även av de industriidkare, som nu vilja lämna söndagsvila men som på grund av konkurrensen ej anse sig kunna genomföra detta. En del fabriker ha dock, trots detta, infört söndagsvila. Så lär förhållandet vara vid de Kempska fabrikerna vid Hörnefors och Robertsfors.

Uti en 1910 inom andra kammaren till lagutskottet hänvisad motion

nr 151 hade Carl Lindhagen m. fl. föreslagit, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en undersökning, i vad mån inom vårt land behövlig söndagsvila utan tvingande nödvändighet åsidosättes inom arbetsområden, vari arbete utföres för arbetsgivares räkning och särskilt inom industrier, handel och andra närliggande verksamheter, ävensom, därest utredningen skulle därtill giva anledning, för riksdagen framlägga erforderligt lagförslag i ämnet.

I lagutskottets utlåtande nr 23 hänvisades bl. a. till den s. k. yrkesfarekommitténs den 9 december 1909 avgivna betänkande, vari det heter, att »Arbetarnas söndagsvila utgör i flertalet kulturstater föremål för särskilda lagbestämmelser, ofta till och med särskild lagstiftning». Vidare lämnades en översikt av de huvudsakliga stadgandena i detta fall från ett antal olika länder.

Utskottet säger vidare: »Beträffande nyttan och behovet för individen av erforderlig söndagsvila torde icke mer än en mening kunna råda. Utskottet vill i detta avseende åberopa ett utlåtande av en av de internationella kongresser, som under senare tider hållits angående detta ämne. Så uttalade redan 1889 års kongress i Paris följande: »En hel vilodag i veckan är i allmänhet för envar nödvändig för bevarandet av kroppens och själens hälsa och energi. Den är ett väsentligt villkor för fortsatt arbetsduglighet och högre livslängd, en förutsättning för materiellt välstånd och moralisk utveckling för individen, för familjen, för nationen. De moraliska konsekvenserna av vilodagen hava en ekonomisk återverkan och bereda i följd härav välstånd.» Särskilt framhölls söndagsvilan såsom behövlig för kroppsarbetare, såsom ägnad att höja hans intellektuella och sedliga personlighet. Slutligen hemställde utskottet: »att riksdagen med anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa undersökning, i vad mån inom vårt land behövlig söndagsvila utan berättigad anledning åsidosättes, särskilt inom industri, handel och andra närliggande arbetsområden, ävensom, därest utredningen skulle därtill giva anledning, för riksdagen framlägga erforderligt lagförslag i ämnet».

Detta utskottets förslag vann även riksdagens bifall.

Kungl. Maj:t har dock vilat på ärendet, ty först den 14 februari 1914 uppdrogs åt socialstyrelsen att med anledning av riksdagens beslut verkställa denna utredning. Enligt vad som försports torde denna utredning på grund av mellankommande omständigheter ännu ej vara påbörjad.

Uti Första kammaren väckte hr Aug. Ljunggren en motion 1913

nr 65 angående skrivelse till Konungen ifråga om meddelande av vissa bestämmelser rörande arbetareskydd.

Motionären säger bl. a.: »Jag syftar härvid närmast på trämasseindustrien och främst sulfitfabrikerna. Den för framställningen av trämassa nödiga svavelsyrligheten eller sulfiten inverkar nämligen enligt vad erfarenheten utvisat och läkare bestyrkt menligt på arbetarnas hälsa, särskilt de mindre motståndskraftiga, och förorsakar bl. a. kramp i struphuvudet vid inandningen av denna gas. Arbetarna i det s. k. syrehuset äro därför i främsta rummet utsatta för dessa skadliga inflytelser, men även de som äro anställda i kokeriet och vid de s. k. massabingarne, varest temperaturen ofta är särskilt hög och dessutom mättad med svavelgaser. Givetvis böra dessa svåra olägenheter kunna i någon mån minskas genom att noga iakttaga föreskrifterna i § 5 rörande luftutrymme, ventilation m. m. Likaså torde all möjlig inskränkning av arbetstiden på dessa mest utsatta poster ävensom dess lämpliga fördelning vara ägnad att något minska risken som arbetarne här alltid måste löpa med hänsyn till hälsa och liv, och härutinnan synes yrkesinspektionens chefsmyndighet äga befogenhet att ingripa reglerande.

Emellertid synas ännu verksammare åtgärder vara nödvändiga, särskilt i ovan angivna industri, för att bereda arbetarna det skydd mot ohälsa, som lagen avser.

Jag har styrkts i denna min uppfattning på grund av förhållandena vid Konga sulfitfabrik i Kronobergs län. I en rapport till medicinalstyrelsen, avgiven den 18 mars 1909 och gällande för år 1908, yttrar dåvarande provinsialläkaren i distriktet dr Broström — sedan han påpekat en del missförhållanden i ovan berörda avseende — bl. a. följande: »— — — att dock arbetet vid syrberedningen och kokningen i längden är hälsovådligt och ägnat att undergräva de arbetares hälsa, som mest äro utsatta för olägenheterna av de respirationsorganen retande syrångorna, är otvivelaktigt. F. n. har jag två arbetare som härav *hava tagit bestående skada* och synes åtminstone den ene av dem *vara bruten för all framtid.* Jag tror dock, att de värsta olägenheter, som följa detta arbete skulle kunna förekommas därmed, att arbetarna emellanåt *finge omväxla med arbete i fria luften.* Jag tillråder ofta arbetarne detta, men åtlydes ej gärna, emedan ifrågavarande arbete betalas bättre än vanligt arbete, och den som en gång vant sig vid en högre avlöning ej gärna synes kunna nöja sig med en mindre. Det borde därför *åläggas* — den nuvarande arbetsledningen vid Konga synes nämligen ej vara hågad att frivilligt vidtaga en sådan anordning — fabriken

att bereda sina för svavelsyrlighetens skadliga inverkan mera utsatta arbetare någon, t. ex. fyra månaders, rekreation varje år genom arbete i fria luften *utan nedsättning* av deras dagpenning. Att utnyttja arbetarnes arbetskraft till det yttersta och sedan kasta familjerna på fattigvården är naturligtvis en orättfärdighet, *men det* borde också vara olagligt.»

Motionen avslogs naturligtvis av kammaren. Samma öde drabbade en annan motion nr 66, väckt samtidigt av samme motionär, vilken avsåg »begäran om undersökning rörande hälsotillståndet bland arbetare i särskilt hälsovådliga industrier». Man vågade sålunda inte ens begära en undersökning i denna viktiga sak.

Emellertid har genom en del sammanstötande omständigheter uppmärksamheten blivit fäst vid de *hygieniska* och därmed sammanhängande förhållanden inom cellulosaindustrien. Särskilt hade yrkesinspektören i nionde distriktet hos socialstyrelsen hemställt om en sakkunnig utredning med anledning av en hel del svårare olycksfall och den ohälsa, som arbetarne inom en sulfatfabrik i norra Sverige ansågos vara utsatta för, och slutligen hade intresset för en enhetlig lagstiftning inom de nordiska länderna berörande denna industri blivit allt starkare. På grund härav ha tvänne undersökningar blivit gjorda. Den ena, som avsåg större fabriker, verkställdes under sommaren 1913 av socialstyrelsens hygieniska expert doktor G. Koraen, yrkesinspektören R. Wieselgren samt byråchef Th. Fürst. Den andra undersökningen rörande mindre fabriker utfördes av de två förstnämnda under sommaren 1914.

Enligt den redogörelse om dessa undersökningar, som utarbetats inom socialstyrelsen, ha dessa omfattat 19 större fabriker inom Norrland samt mellersta och södra Sverige. Man har vid undersökningen särskilt besökt de avdelningar, där hälsofara ansågs föreligga.

Det är först att anmärka att dessa undersökningar endast äro gjorda under sommaren. Om en liknande undersökning blivit gjord under vintertiden, måste undersökningsresultatet ha blivit ännu mera nedslående. Detta erkännes även, då det i redogörelsen heter: »att resultatet beträffande pappsalarne så tillvida torde vara missvisande, att de angivna siffrorna uttrycka förhållandet vid besök under sommaren. En undersökning vintertiden skulle nämligen med all säkerhet hava lämnat ett avsevärt sämre resultat för denna avdelning.» Man framhåller även att arbetarna vid speciella arbeten kunna utsättas för svårare temperaturväxlingar. Därom heter det: »Sålunda kännetecknas *pappsalarne* under vinterhalvåret i flera fall genom sin kvava, tryckande och varma luft, vilken verkar ytterst kraftnedsättande. Det angavs, att

temperaturen kunde stiga till över 50° C. och att fuktigheten i luften föll ut som imma, mången gång så tät, att arbetaren endast kunde se en eller ett par meter framför sig — — —.»

Till följd av den höga temperatur, som i regel är rådande i pappsalarna, uppkommer därstädes lätt drag, isynnerhet vid in- och utlastning av balarna, då dörrarna icke kunna hållas stängda. I något fall försiggick dock baltransporten mekaniskt i täckt gång, varför drag ej behövde uppstå.

De fabriksavdelningar, som i allmänhet hade att uppvisa de relativt lägsta poängtalen med avseende på temperaturen, voro *massabingarna.* Dessa voro å vissa arbetsställen täckta, varvid arbetarna under deras tömning måste arbeta inne i bingarna, där luften var mycket fuktig och hade en synnerligen hög temperatur. Vid uppmätning befanns den utgöra 70° C. i en fabrik och 35° i en annan. I bingarna arbetades på 12 timmars skift, i den förra fabriken en timme och i den senare två timmar i sänder med uppehåll om resp. en och två timmar.

Den fuktiga atmosfären i *silavdelningen* var flerstädes föremål för anmärkningar. Dessa gällde särskilt vinterförhållandena, då vattnet var kallt och arbetarna hela arbetstiden gingo så gott som genomvåta under arbetet med silarnas rengöring, spolning etc.

Vad beträffar *kokarehuset,* ledo arbetarna, där liggande kokare funnos, av den höga temperatur, som rådde inne i kokaren under deras arbete med skyffling av träflis vid kokarens fyllning. Vid indirekt kokning ansågs även, att högre temperatur förelåg än eljest, då kokarna alltför ofullständigt utluftades mellan koken. I ett sådant fall uppmättes temperaturen och befanns den uppgå till 60° C.

Om *damm och gaser inom arbetslokalerna* heter det: »Vad först beträffar *damm,* spreds sådant inom *syreavdelningen* från ugnarna, och det uppstod en stoftfin aska, där de beskickades med svavelkis. Även alstrades en stor mängd damm, ifall transporten av svavel, kispulver och annat material för svavelugnarna liksom av den fint fördelade stoftaskan skedde i öppna vagnar. Ifrågavarande olägenhet förmärktes ej i de fabriker, varest för denna transport användes täckta vagnar, täta rör och mekaniska anordningar. Isynnerhet i fem fabriker förspordes klagomål över, att arbetarna onödigtvis utsattes för att inandas stora kvantiteteter skadligt damm — — — — — — —.

Vad angår övriga fabriksavdelningar, uppgåvo arbetarna i ett fall, att det i *pappsalen* kunde avlagras ända till $^1/_2$ cm. damm under ett skift. I ett annat fall fästes uppmärksamheten på besvärande avdammning från arbetsmaskinerna i *vedrenseriet.*»

Hela antalet arbetare på de 19 fabriker som besökts utgjorde 839, varav det övervägande antalet, eller 532, hade 12 timmars skift, medan 231 arbetade på 8 timmars skift och 76 voro dagarbetare. Det torde därför få tagas för givet, att inom cellulosaindustrien i allmänhet 12-timmars skiftarbete ännu är det mest vanliga. I många fall måste dessa arbetare vartannat söndagsdygn arbeta i 24 timmar eller, som de säga, »ett långskift», och de som ha det uppdelat i 8 timmars skift måste var tredje söndag arbeta 16 timmar i sträck. Sålunda får det skift som börjar kl. 6 på söndagens morgon arbeta till kl. 10 e. m. Dessa övergångsskift anses nödvändiga, ty annars skulle alla arbetare året runt få samma skift, vilket skulle verka orättvist. De arbetare, som ha nattskift till söndagsmorgonen, skola ut i arbete måndag kl. 6 f. m.

Angående *hälsotillståndet* och utseendet i allmänhet bland de undersökta arbetarna inom de undersökta fabriksavdelningarna med hänsyn till förekomsten av vissa sjukdomar, som kunna tänkas stå i samband med yrket, ställer sig resultatet på sätt, som utvisas av tab. L och M (sid. 18—22 i socialstyrelsens undersökning). Om arbetarnas utseende blir omdömet i allmänhet: »blek, mager, matt, ansträngd av arbetet» etc. Av undersökta 124 arbetare finner man att 31 arbetare eller 25 procent hade befunnits lida av tuberkulos, luftrörskatarr, äggvita eller reumatism, 12 eller 9,7 procent hava genomgått lunginflammation, 5 eller 4 procent hava varit bly- eller svavelsyrlighetsförgiftade, 52 eller 42 procent lida av svalgkatarr. I kommentarer till de olika sjukdomarna heter det: »Det är alltså egentligen luftrörskatarr och reumatism, som konstaterats förekomma i mera anmärkningsvärd grad hos hithörande arbetare. Särskilt i kokarehusen hava arbetarna i relativt många fall (21,6 procent) befunnits lida av luftrörskatarr. Observeras må även i detta sammanhang, att av de i kokarehus anställda arbetare, som varit föremål för undersökning, 16,2 procent uppgivit sig hava genomgått lunginflammation.»

Om *lunginflammation* säger utredningen: »Av de undersökta 124 arbetarna hade 12 eller nära 10 procent haft lunginflammation, och hade 3 av dem genomgått denna sjukdom två gånger.

Vidkommande dessa arbetares yrkesspecialitet märkes, att 6 av dem tillhörde kokarehus, 2 syrberedningar och 1 ångpannehus samt att 2 voro blylödare och 1 sodabrännare. Vid tiden för insjuknandet arbetade 1 av nämnda blylödare i syrberedningen och 1 av kokarna i massabingar.

Utom här omnämnda arbetare hade 2 varit svavelsyrlighetsförgiftade, den ene en och den andre två gånger. Sistnämnda arbetare

hade dessutom luftrörskatarr samt äggvita. Luftrörskatarr konstaterades även hos tvenne andra hithörande arbetare. Antalet arbetare, som genomgått lunginflammation, var, som synes, ganska betydande. Enligt fabriksläkarnas uttalanden hade emellertid denna sjukdom ingalunda uppträtt oftare bland cellulosaarbetarna än bland ortens övriga befolkning. Det bör också härvidlag, liksom i fråga om luftrörskatarr, tagas i betraktande den omständigheten, att arbetarna ofta, då de äro svettiga och varma till följd av den inom arbetslokalerna rådande höga temperaturen, lätt utsättas för drag och hastig avkylning.»

Om reumatism säges: »Reumatiska åkommor konstaterades hos 13 arbetare, av vilka 3 massaösare, 4 i kokarehus, 3 i pappsal, 1 blylödare, 1 arbetade i vedrenseri samt 1 syrberedare. Frånsett de nämnda 3 massaösarna hade av de övriga arbetarna 4 tidigare varit anställda i massabingar. En av sistnämnda arbetare har uppgivit, att han endast under sitt arbete som massaösare, då han ofta utsattes för förkylningar, led av reumatiska smärtor, men ej sedermera.

Av hithörande 13 arbetare voro 7 satta på 12 timmars och 4 på 8 timmars skift — av vilka tre tidigare haft 12 timmars skift — 2 voro dagarbetare.

Att reumatism relativt ofta förekommer bland massaösare torde utan tvivel vara att tillskriva de upprepade temperaturväxlingar, för vilka dessa arbetare äro utsatta, i det de, där handösning användes, arbeta inne i bingarna $^1/_2$ à 2 timmar i sänder i ända till 70 grader varm, fuktig luft, varefter de lika lång tid vistas ute i den ofta nog dragiga arbetslokalen.»

Vad beträffar *arbetets inverkan* på arbetarnas välbefinnande meddelas, att 26 av de 124 undersökta arbetarna hade klagat över trötthet och slapphet till följd av arbetet. Av dessa arbetade 9 på 8 timmars och 16 på 12 timmars skift:

»Av hela antalet undersökta skiftarbetare med 8, resp. 12 timmars skift utgjorde de här ifrågavarande skiftarbetarna 15,8 resp. 29,6 procent. Det var således i det närmaste dubbelt så många arbetare, som i särskilt hög grad kände sig ansträngda av arbetet på 12 timmars skift, emot vad fallet var med de arbetare som hade 8 timmars skift.

Vad beträffar de olika yrkesspecialiteterna framstår särskildt arbetet i sodahuset såsom mattande. Av i sodahus sysselsatta arbetare undersöktes 8, och samtliga förklarade sig vara hårt ansträngda av arbetet.

I massabingarna synes arbetet likaledes vara mycket kraftnedsättande. Av 22 undersökta arbetare kände sig 8 slappa av arbetet, och 2 andra arbetare, som förut varit massaösare, men förflyttats till

annan avdelning, hade under arbetet i massabingarna varit matta och olustiga samt haft dålig aptit på grund av den gasbemängda, heta och fuktiga luften.»

I socialstyrelsens utredning säges slutligen: »De verkställda undersökningarna hava givit vid handen, att rent tekniskt sett intet hinder möter att vid ny- eller ombyggnad av sulfit- eller sulfatfabrik träffa sådana anstalter, att hälsofaran för de inom samma fabrik sysselsatta arbetarna reduceras till vad som kan sägas vara gällande för fabriksarbetare i allmänhet. Den särskilt företagna läkarundersökningen och de uttalanden, som gjorts av resp. fabriksläkare på grund av deras oftast mångåriga verksamhet inom området, giva vidare uttryck åt den uppfattningen, att någon direkt hälsovådlighet i cellulosaarbetarnas yrke icke föreligger i högre grad än inom många andra yrken under förutsättning av fabriksanordningar, grundade på nutida erfarenhet, samt god fabriksledning, men att den ofta förekommande fördelningen av arbetet på 12 timmars skift ej oväsentligt bidrager till den nedsättning i allmäntillståndet, som rådde bland de på detta sätt sysselsatta arbetarna.»

Undersökningen å de mindre fabrikerna omfattade 18 fabriker. De vid sulfitfabrikerna anställda arbetarna voro till antalet 119, de vid sulfatfabrikerna 175. Inom dessa fabriker var 12-timmarsskiftet det mest vanliga. 115 arbetare blevo föremål för läkarundersökning med ungefär samma resultat som vid de större fabrikerna. Endast reumatismen syntes här vara mera utbredd, i synnerhet i sodahusen; av de på denna avdelning arbetande ha icke mindre än 48.1 procent befunnits lida av reumatism.

I kommentarer till de olika sjukdomarna heter det bl. a. om *luftrörskatarr:* »De i kokarehusen anställda hade samtliga förutom luftrörskatarr även svalgkatarr; en hade lunginflammation. Alla hithörande arbetare arbetade på 12 timmars skift. — — — Jämte förekomsten av damm och gaser torde mindre goda temperaturförhållanden (hastiga växlingar o. s. v.) i väsentlig mån bidraga till framkallandet av ifrågavarande sjukdom.»

Angående *svalgkatarr* konstaterades att »av de undersökta sulfitfabriksarbetarna befunnos 74.6 procent och av sulfatfabriksarbetarna 67.3 procent lida av svalgkatarr».

Man hade även här inhämtat fabriksläkarnes utlåtanden. Från två av de undersökta sulfitfabrikerna hade läkarne meddelat bl. a.: »att luftrörskatarrer otvivelaktigt stundom uppstått som direkt följd av in-

andningen av svavelsyrlighet, liksom även att magkatarrer ibland förekommit, särskilt bland arbetarna vid svavelugnar — — —».

I fyra av de gjorda uttalandena framhålles »*12-timmarsskiftets menlighet för välbefinnandet.* Arbetarna bliva nervösa genom bristen på sömn; den genom skiftindelningen orsakade måltidsomkastningen utövar stundom ett ogynnsamt inflytande på matsmältningsorganen.»

Socialstyrelsens utredning slutar med att fastslå, »att även en del arbetare, som äro sysselsatta i mönstergillt inrättade sulfit- och sulfatfabrikslokaler, känt en mattighet, som de icke erfarit vid annat slags arbete. Det framgår härav, att arbetet i en cellulosafabrik, även om det anordnas på ett i allmänhet tillfredsställande sätt, dock är av den speciella art, att det för en och annan blir svårt att uthärda därmed.»

I herr Steffens motion 1913 angående utredning om en maximalarbetsdag av 8 timmar pr dygn framdragas ett flertal exempel från andra länder, vilka genom *lagstiftning begränsat arbetstiden.* Han yttrar bl. a.: »I Schweiz har arbetareskyddslagstiftningen anor ända från sextonhundratalet — då det gällde att skydda de med hemindustri sysselsatta arbetarna mot skriande missförhållanden. Intill 1874 var hithörande lagstiftning kantonernas ensak; sedan dess faller den under det schweiziska förbundets gemensamma lagstiftning. Genom förbundslagen av den 23 mars 1877 underkastades alla grenar av fabriksindustri likartade bestämmelser, från vilka blott under vissa förutsättningar kunna tillstädjas undantag. För *inga* fabriksarbetare får arbetstiden vara längre än 11 timmar, och den måste falla mellan 6 (eller 5) på morgonen och 8 på aftonen. Regelmässigt natt- och söndagsarbete fordrar förbundsrådets särskilda tillstånd, och bör därvid 11 timmar på dygnet ej överskridas samt varje arbetare ha varannan söndag fri.

Till denna grupp stater med lagstadgad maximalarbetsdag hör i Europa, anmärkningsvärt nog, även Ryssland. Genom lag av år 1897 fastställdes där den dagliga högsta arbetstiden till 11 $^1/_2$ timmar i fabriker och gruvor samt 10 timmar på sön- och helgdagsaftnar. Nattarbetet får ej vara längre än högst 10 timmar.»

Den nu gällande svenska lagen om arbetarskydd (av 1912) föreskriver maximalarbetsdag *endast* för minderåriga.

Då det gäller att rusta och försvara sig mot eventuella yttre fiender, äro statsmakterna inte sena att ingripa. Huru mycket mera nödvändigt vore det ej att i sådant fall som detta ingripa reglerande för att skydda de människor, som arbeta inom en så *påtaglig hälsovådlig* industri som cellulosaindustrien. Det är helt enkelt riksdagens oavvisliga skyldighet att skyndsammast ingripa mot nu rådande missförhållan-

den. Vi vilja gärna skryta om vår svenska kultur och framsteg på alla områden, men samtidigt kan konstateras, att det land i öster, som påstås stå långt efter oss i upplysning och civilisation, för länge sedan har en lagstadgad maximalarbetsdag, under det att vi tillåta en sådan ohejdad exploatering av arbetskraften, att arbetarna såsom sker inom cellulosaindustrien t. o. m. måste arbeta i 24 timmar i sträck.

På grund av vad vi sålunda anfört kunde man ifrågasätta, att regeringen med anledning av gjorda undersökningar *redan nu* skulle framkomma med lagförslag, som åtminstone *begränsade söndagsdriften* inom denna industri.

Man kan invända, att denna sak — om söndagsdriften — skall ingå i den allmänna stora utredningen om söndagsvila, som riksdagen uttalade sig för redan 1910, och som nyligen uppdragits åt socialstyrelsen. Denna utredning torde emellertid ta en avsevärd lång tid i anspråk och sålunda försena denna viktiga fråga för cellulosaindustriens arbetare, och då, som i föregående omnämnts, en undersökning angående de hygieniska förhållandena inom cellulosaindustrien redan är verkställd och denna talar för en begränsning av arbetstiden, synnerligast söndagsdriften, torde alla skäl tala för att undersökningen angående denna industri fortast möjligt fullföljes, samt att eventuella kompletterande undersökningar vid fabrikerna böra göras även under vintertiden.

Med stöd av det anförda hemställes,

att riksdagen ville besluta att avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t måtte låta skyndsamt utföra de kompletterande utredningar, som krävas för belysning av ovan angivna missförhållanden inom cellulosaindustrien, ävensom låta utreda vilka bestämmelser i avseende å arbetstid, särskilt söndagsdriftens borttagande, och skydd mot hälsofarligheten inom yrket som kunna befinnas vara av nöden, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen föranleder.

Stockholm den 4 februari 1916.

C. O. Johansson,
Sollefteå.

Ivar Vennerström.